

Muthert H. *Ruimte voor verlies. Geestelijke verzorging in de psychiatrie.* Tilburg: KSVG, 2012. 118 blz. ISBN: 978-90-75886-45-0. Prijs: € 19,50.

Mensen stellen zich de vraag naar zin van hun leven, vooral als zij het moeilijk hebben. Dit geldt a fortiori voor psychiatrische patiënten. In de ggz is daar echter weinig aandacht voor. Dit ligt aan het denken in termen van hersendefecten en aan de eis aan patiënten om hiermee in te stemmen ("ziekte-inzicht" moet!), maar ook aan de

moelijkheid om überhaupt levensvragen te herkennen, vooral als die botsen met de zorgdragers eigen antwoorden erop. Daarbij komt nog de focus op herstel en rehabilitatie.

Chronisch psychisch zieke mensen lijden enorme verliezen. Hun perspectief op een duurzame liefdesrelatie en een gezin verdwijnt. Hun ziek worden gaat gepaard met relatiebreuken. Hun gezondheid kachelt achteruit, sociaal worden ze vaak gestigmatiseerd en ze maken mee dat lotgenoten zich suïcideren. Het is erg als mensen alleen blijven in hun zoeken naar betekenis en zin van dit alles.

Daarom bepleit geestelijk verzorger en godsdienstpsycholoog Hanneke Muthert een geestelijke verzorging in de psychiatrie waarin volop ruimte is voor verwerking van verlies. De zware verliezen vragen om rouwarbeit. Dit is een normaal, niet-pathologisch proces dat zeer veel inspanning vraagt van degene die het doormaakt; het

is voor elke persoon anders en het is misschien nooit klaar.

Geestelijk verzorgers kunnen dit ondersteunen en begeleiden. Ze kunnen de nog niet te verwerken ervaringen die ze te horen krijgen bewaren en later aan de persoon in een gemakkelijker te verteren vorm "teruggeven". Ze kunnen symbolen suggereren die de ervaringen van verlies verbeelden. En daarmee de persoon erkennen, zien staan. En het besef geven dat diens ervaring iets algemeen menselijks heeft.

Muthert legt dit alles uit met het verliesverwerkingsmodel van de filosoof Attig, *Relearning the World*, maar ook met praktijkverhalen. Als u nog twijfelde aan het belang van het beroep van geestelijk verzorger voor de ggz, dan is dat na dit prachtige boek over.

Drs Carla Bal, onderwijscoördinator sectie Ethiek IQ healthcare, UMC St Radboud Nijmegen